

3. Keresetindítási jog tartalma és terjedelme a felszámolási eljárás lezárását követően

A felszámolási eljárás jogerős lezárását követő 60 napos jogvesztő határidőn belül – ki nem elégített követelése erejéig – bármely hitelező keresettel kérheti a bíróságtól, hogy a perben jogerősen megállapított felelősség alapján kötelezze az adós volt vezetőjét követelésének kielégítésére. Amennyiben határidőben több hitelező

terjeszt elő keresetet, a bíróság a pereket egyesíti, és a hitelezői követelések arányos kielégítéséről rendelkezik. Amennyiben a felszámolási eljárás jogerős lezárásáig a megállapítási perben még nincs jogerős döntés, a 60 napos jogvesztő határidő kezdő napja a jogerős bírósági döntés napját követő nap [lásd a Cstv. 33/A. § (1)–(6) bekezdéseit].

Nochta Tibor

A jogi személyek körében felmerülő felelősségi kérdésekről, különös tekintettel a vezető tisztségviselőkre

A társasági jogon belül a felelősségi kérdések hagyományosan kiemelt érdeklődésre tartanak számot. Gyakorlati jelentőségüknél fogva az elmúlt két évtizedben a bíróságok is gyakran foglaltak állást ezzel kapcsolatban, emellett pedig a jogirodalmat is intenzíven foglalkoztatja ez a terület. Ezen várhatóan az új Ptk. hatálybalépése sem fog változtatni, hiszen az új kódex a maitól jelentősen eltérő alapokra helyezi a kontraktuális felelősség szabályait, amelyek a társasági jogon belül is meghatározó jelentőséggel bírnak.

Az új Ptk.-hoz kapcsolódóan ugyanakkor a felelősségi kérdések már nem egyszerűen társasági jogi problémaként jelentkeznek. Jelentősen kibővül ugyanis a jogi személyekre vonatkozó szabályanyag, így a felelősségi kérdések egy része is egy magasabb szinten, a jogi személyek általános (közös) szabályaiként jelennek meg. Emiatt nemcsak a kártérítési felelősségi szabályok változásaira, hanem a jogi személyekre irányadó új rendelkezésekre is figyelemmel kell lenni.

I. A szerződésszegésért való kártérítési felelősség új szabályai

A felelősségi szabályok körében az új Ptk. 6:142. §-a hoz alapvető változást, amely a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősségről szól. Ez a szakasz kimondja, hogy aki a szerződés megszegésével a másik félnek kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentésül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a szerződésszegést ellenőrzési körén kívül eső, a szerződéskötés időpontjában előre nem látható körülmény okozta, és nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje vagy a kárt elhárítsa.

Ezt egészíti ki a 6:143. §, amely a kártérítés mértékéről rendelkezik. Eszerint kártérítés címén meg kell téríteni a szolgáltatás tárgyában keletkezett kárt. A szerződésszegés következményeként a jogosult vagyonaiban keletkezett egyéb károkat és az elmaradt vagyoni előnyt olyan mértékben kell megtéríteni, amilyen mértékben a jogosult bizonyítja, hogy a kár – mint a szerződésszegés lehetséges következménye – a szerződés megkötésének időpontjában előre látható volt. Szándékos szerződés-

szegés esetén azonban a jogosult teljes kárát meg kell téríteni.

Az új Ptk. – szemben a hatályos Ptk. 318. §-ában foglalt utaló szabállyal – két szempontból is eltérő alapra helyezi a deliktuális és a kontraktuális felelősség szabályait. Egyrészt másként határozza meg a kimentést a szerződésszegési és a szerződésen kívüli kártérítési felelősség esetében, másrészt pedig különböző szabályokat állapít meg arra vonatkozóan, hogy a kárt milyen mértékben kell megtéríteni.

Az új kódex indokolása ezzel kapcsolatban azt emeli ki, hogy ennek a koncepcionális változásnak az az oka, hogy a kártérítési felelősség gyökerei eltérőek a szerződésen kívüli jogellenes károkozó magatartás és a szerződésszegés esetében. Az eltérő kiinduló helyzetből adódik, hogy a károkozó magatartás más természetű a két területen.

A szerződésszegésért való kártérítési felelősség szerződéses kötelezettségvállalást, illetve annak megszegését tételezi fel. A döntő különbség – hívja fel rá a figyelmet az Indokolás – tehát az a felelősség két területe között, hogy a kontraktuális felelősséget egy önként, tudatosan, átgondoltan vállalt szerződéses kötelezettségvállalás megszegése alapozza meg. Ez a feltétel hiányzik a deliktuális kárfelelősség esetében.

Minderre tekintettel az új Ptk. a szerződésszegési kártérítési felelősség szabályozásánál egyrészt megszigorítja a szerződésszegő fél kimentését, másrészt korlátozza a megtérítendő következménykárok – ideértve az elmaradt haszon – mértékét. Az új szabályozás tehát elszakítja a kontraktuális felelősség szabályait a deliktuális felelősség körében változatlanul fenntartott felróhatósági (vétkeességi) elvtől. Emellett pedig – az ún. tapadó károkon túlmenően – a szerződésszegéskor előre látható károokra korlátozza a kártérítés mértékét.

Ez a két változás szorosan összefügg egymással. A megszigorított, objektív alapú kimentés és a kártérítés nagyságának korlátozása az Indokolás szerint egészséges egyensúlyi helyzetet teremt a vagyoni forgalomban a szerződő felek közötti kockázatmegosztás terén. Ennek hátterében az a nézet áll, miszerint valamely tevékenység üzletszerű folytatása szükségszerű kockázatvállalást jelent, és az esetleges konfliktus feloldása

nem a magatartás utólagos értékelésével, hanem a tevékenységgel együtt járó kockázat telepítése útján célszerű. A magánjogi szerződéseknél tehát a szerződésszegés kárkövetkezményeinek a telepítése elsősorban kockázatalosztást és nem valamely egyéni hiba szankcionálását kell hogy jelentse. Ezzel áll összefüggésben az is, hogy az új Ptk. a károkozó kimentési lehetőséget megszigorítja, amely még a nem üzleti szerződési viszonyokra is irányadó.

Az új szabályok szerint a nem szerződés szerű teljesítés szankcionálása nem lehet a szerződés szegő fél magatartásának, igyekezetének a függvénye. A másik szerződő fél a kárának megtérítésére tarthat igényt akkor is, ha a szerződés szegő úgy járt el, ahogy az adott helyzetben általában elvárható.

Mindez nem jelenti azonban azt, hogy a szerződés szegés esetében abszolúttá válik a kártérítési felelősség. Az új Ptk. nemzetközi példák – mindenekelőtt a Bécsi Vételi Egyezmény – alapulvételével fogalmazza meg a kimentési klauzulát, amelyben három feltétel *együttes (konjunktív)* meglétét kívánja meg. A bizonyítási terhet emellett az új kódex mindhárom kimentési feltétel tekintetében a szerződés szegő félre helyezi.

Ennek megfelelően a szerződés szegő fél akkor mentesül a kártérítési felelősség alól, ha bizonyítja, hogy

- a) a károkozó körülmény az ellenőrzési körön kívül merült fel;
- b) a saját ellenőrzési körön kívül felmerülő körülmény a szerződéskötéskor objektíve nem volt előre látható; és
- c) nem volt elvárható, hogy a fél a szerződés szerű teljesítést akadályozó körülményt elkerülje vagy annak kárkövetkezményeit elhárítsa.

Amíg az akadály előreláthatóságát a szerződéskötés időpontjában kell vizsgálni, addig a harmadik feltétel (nem volt elvárható) a szerződés szegés időpontjában vizsgálendő.

II. A jogi személyek új szabályai

A jogi személyeket az új Ptk. Harmadik Könyve tárgyalja. A valamennyi jogi személyre irányadó általános rendelkezések mellett itt találhatóak az egyesületre, a gazdasági társaságokra, a szövetkezetre, az egyesülésre, az alapítványra és az államra vonatkozó szabályok is.

A jogi személyekre vonatkozó szabályozás egyrészt jelentős mértékben kibővült, másrészt megfigyelhető az is, hogy a korábban a társasági jogban megtalálható rendelkezések egy része általános – minden jogi személyre irányadó – szabállyá vált.

Lényeges újítása az új Ptk.-nak, hogy a jogi személyek szabályozását diszpozitív alapokra helyezi. Ez azt jelenti, hogy a felek főszabály szerint eltérhetnek az új kódex rendelkezéseitől. Ennek korlátait az új Ptk. 3:4. § (3) bekezdése jelöli ki. Eszerint a jogi személy tagjai, illetve alapítói nem térhetnek el az e törvényben foglaltaktól, ha

- a) az eltérést e törvény tiltja;
- b) az eltérés a jogi személy hitelezőinek, munkavállalóinak vagy a tagok kisebbségének jogait nyilván-

valóan sérti, vagy a jogi személyek törvényes működése feletti felügyelet érvényesülését akadályozza.

Könnyen belátható, hogy ez utóbbi b) pontban foglalt feltételek értelmezése nem minden esetben lesz egyszerű feladat. Az azonban egyértelműnek tűnik, hogy a felelősségi szabályoktól való eltérés abban az esetben sértené a hitelezők jogait, ha a jogi személy létesítő okiratában a törvényi rendelkezéseknél enyhébb felelősségi szabályokat határoznának meg a felek. Emiatt a felelősségi szabályoktól való eltérés csak egy irányban tűnik megengedhetőnek: ha a felek az új Ptk.-ban foglaltaknál szigorúbb felelősségi szabályokat állapítanak meg.

III. A jogi személy tagjainak felelősségére vonatkozó új rendelkezések

A) A tag felelőssége, helytállási kötelezettsége a jogi személy jogutód nélküli megszűnésekor

A jogi személy tagjának vagy alapítójának felelősségére vonatkozó rendelkezést mond ki az új Ptk. 3:2. § (2) bekezdése. Eszerint, ha a jogi személy tagja vagy alapítója korlátolt felelősségével *visszaélt*, és *emiatt* a jogi személy jogutód nélküli megszűnésekor kielégítetlen hitelezői követelések maradtak fenn, e tartozásokért a tag vagy az alapító korlátlanul köteles helytállni.

Ez a társasági jogból eredő szabály arra az esetre mondja ki a tag vagy az alapító korlátlan és mögöttes felelősségét, ha a jogi személlyel szemben felszámolási eljárást folytattak le, és azt követően kielégítetlen hitelezői követelések maradtak. A tag felelősségét kiváltó magatartás a visszaélés. Ebben az esetben tehát a korlátozottan felelős tag nem egyszerűen csak tőkéjével járult hozzá a társaság működéséhez, hanem tagsági jogait felhasználva úgy befolyásolta a társaság működését, hogy ez hátrányosan hatott a társaság hitelezőinek az érdekeire. Ezen feltételek teljesülése esetén a hitelezők pert indíthatnak azzal a taggal vagy alapítóval szemben, aki korlátolt felelősségével visszaélt.

Ezt a lehetőséget biztosítja az új Ptk. 3:2. § (2) bekezdése is a hitelezők számára. Ebben a perben tehát a hitelezőknek azt kell bizonyítaniuk, hogy a tag vagy az alapító a korlátolt felelősségével visszaélt, illetve, hogy emiatt maradtak fenn kielégítetlen hitelezői követelések a jogi személy jogutód nélküli megszűnésekor. Főként ez utóbbi feltételnek a bizonyítása tűnik meglehetősen nehéznek a hitelező számára.

A fenti szabály mellett figyelemmel kell lenni az új Ptk. 3:48. § (3) bekezdésére is. Ez azt az esetet szabályozza, amikor a jogi személy jogutód nélküli megszűnésekor a megmaradt vagyont a tagok vagy alapítók között felosztották és utóbb derül csak ki, hogy mégis volt a jogi személynek kielégítetlen tartozása. Ilyenkor a tagok vagy alapítók a felosztott vagyomból való részesedésük mértékéig kötelesek helytállni a megszűnt jogi személy ki nem elégített tartozásaiért.

Az Indokolás szerint e szabály alapján legfeljebb csak azt az összeget kell a hitelezői igényekre fordítani, amit a

követelésnek a megszűnési eljárásban való érvényesítése esetén is erre fordítottak volna. Ez azt jelenti, hogy ez egy korlátozott vagyoni helytállási kötelezettséget kimondó rendelkezés, szemben a 3:2. § (2) bekezdésével, amely egy korlátlan felelősséget megállapító szabály. A 3:48. § (3) bekezdése tehát nem felelősségi szabály, hanem egy korlátozott, mögöttes jellegű helytállási kötelezettség rögzítése.

Kérdéses lehet ugyanakkor a 3:2. § (2) bekezdésének és a 3:48. § (3) bekezdésének egymáshoz való viszonya. Ez azonban a hatályos Gt. 50. § (1) bekezdésének és a Gt. 68. § (3) bekezdésének egymáshoz való viszonya analógiájára megfelelően feloldható. Ha a tag a korlátozott felelősségével visszaélt és emiatt a jogi személy megszűnésekor kielégítetlen hitelezői követelések maradtak, akkor a korlátlan felelősséget kimondó (felelősségátviteli) szabály kerül alkalmazásra. Ha azonban visszaélésre nem került sor, de utóbb kielégítetlen hitelezői követelés merül fel, akkor a korlátozott helytállási kötelezettség szabályát kell alkalmazni. A kétféle rendelkezés együttes alkalmazása nyilván nem merülhet fel.

B) A tag vagy alapító mögöttes helytállási kötelezettsége

Kiemelkedő jelentőségű szabálya az új Ptk.-nak a 3:9. § (2) bekezdése. Ennek értelmében, ha a jogi személy alapítója vagy tagja nem köteles vagyoni hozzájárulást teljesíteni, a jogi személy tartozásaiért a jogi személy tagja, tagság nélküli jogi személy esetén az alapítói jogok gyakorlója köteles helytállni. Ha a helytállási kötelezettség több személyt terhel, kötelezettségük *egyetemleges*.

Az Indokolás szerint ennek kimondására azért van szükség, hogy olyankor is legyen vagyoni fedezet a jogi személynek a gazdasági forgalomban való részvétele mögött, amikor mellőzik a vagyoni hozzájárulási kötelezettséget. Az Indokolás felhívja a figyelmet arra is, hogy az új Ptk. a helytállási kötelezettség kifejezés használatával arra kíván utalni, hogy e kötelezettség alanya nem valamilyen elmarasztalható, felróható magatartás szankciójaként köteles teljesíteni a jogi személy által nem teljesített tartozást, hanem pusztán fedezetet kíván teremteni e kötelezettség előírásával.

Feltűnő azonban, hogy ez a szakasz mögöttes és korlátlan vagyoni helytállási kötelezettséget ír elő. Problémás lehet ugyanakkor az egyetemlegesség kimondása is. Mindez azokat a tagokat vagy alapítókat inti különösen nagy óvatosságra, akiknek van vagyonuk.

A mögöttes és egyetemleges helytállási kötelezettséget kimondó ezen új szabály elsődlegesen egyesületek esetében fog nehézségeket okozni. Ehhez kapcsolódóan *Sárközy Tamás* azt emeli ki, hogy ez a rendelkezés aligha növeli az egyesületalapítási hajlamot. (Az új Ptk. egyesületekre és alapítványokra vonatkozó rendelkezéseiről – *Gazdaság és Jog*, 2013/2. 12. o.).

C) A tag felelőssége harmadik személynek okozott károkért

Szólni kell az új Ptk. 6:540. § (2) bekezdéséről is, amely azt az esetkört szabályozza, amikor a tag nem a jogi személynek, hanem tagsági jogviszonyával összefüggésben harmadik személynek okoz kárt. Ilyenkor főszabály szerint a károsulttal szemben a jogi személy a felelős. Ha azonban a tag a kárt szándékosan okozta, a (3) bekezdés szerint a tag a jogi személlyel *egyetemlegesen* felel. Ez tehát egy felelősségi és nem helytállási kötelezettséget kimondó szabály.

Ennek kapcsán felmerülhet a 3:2. § (2) bekezdésével való viszony kérdése. Ez utóbbi a tagra nézve szigorúbb felelősséget ír elő, ez azonban csak a hitelezők egy része irányában érvényesül, és mint utaltunk rá, ennek feltételei a hitelezők számára meglehetősen nehezen bizonyíthatóak. A 3:2. § (2) bekezdése emellett egy visszaélészerű magatartást szankcionál, a 6:540. § (3) bekezdésének alkalmazhatóságához azonban erre nincs szükség, azt ugyanis önmagában a károkozás szándékossága megalapozza. Amennyiben tehát a tag nemcsak korlátozott felelősségével élt vissza, hanem a hitelezőknek szándékosan kárt is okozott, akkor ez utóbbiak a 3:2. § (2) bekezdése helyett az enyhébb feltételeket megfogalmazó 6:540. § (3) bekezdése alapján is felléphetnek a károkozó taggal szemben.

Az azonban ki kell emelni, hogy az egyetemlegesség csak addig érvényesülhet, ameddig a jogi személy jogutód nélkül meg nem szűnt. Ennek alapján a két felelősségi szabály alkalmazhatóságának lesz egy időbeli dimenziója is: a jogi személy megszűnéséig a 6:540. § (3) bekezdése alapján lehet fellépni a szándékosan kárt okozó taggal szemben, a megszűnést követően pedig – amennyiben ennek speciális feltételei fennállnak – a 3:2. § (2) bekezdésére hivatkozással.

IV. A jogi személy vezető tisztségviselőinek felelőssége

A) A vezető tisztségviselő által a jogi személynek okozott károkért való felelősség általában

A jogi személy tagjainak vagy alapítóinak felelősségére (helytállási kötelezettségére) vonatkozó szabályokhoz képest is jelentősebb változásokat vezet be az új Ptk. a vezető tisztségviselők felelősségének szabályozása során.

Az új Ptk. 3:24. §-a szerint a vezető tisztségviselő az ügyvezetési tevékenysége során a jogi személynek okozott károkért a szerződésszegéssel okozott kárért való felelősség szabályai szerint felel a jogi személlyel szemben. Ez azt jelenti, hogy a vezető tisztségviselő által a jogi személynek okozott károkért való felelősségre a 6:142. § szabályait kell megfelelően alkalmazni. A 6:142. §-ban foglalt új felelősségi szabálynak a vezető tisztségviselőkre történő alkalmazásával kapcsolatban ugyanakkor komoly kérdések merülnek fel, melyekre egyelőre nem minden esetben látszik a megfelelő válasz.

Az első kérdés, hogyan tudja kimenteni magát a vezető tisztségviselő. Ennek megválaszolásához a 6:142. §-t kell alapul venni. Ez a szakasz a felelősség alóli kimentésnek három együttes, konjunktív feltételt határoz meg.

Az első feltétel a károkozó körülmény ellenőrzési körön kívülsége. Amellett, hogy ez szektorálisan eltérő értelmet kell hogy nyerjen, eltérő jelentéssel fog bírni az egyes jogi személyek esetében is. Az azonban enélkül is megállapítható, hogy önmagában ezen első feltétel alapján is szigorúbb lesz a vezető tisztségviselők felelőssége, mint amit a hatályos jog meghatároz.

A második kimentési feltétel az előreláthatóság. Ennek alapján a vezető tisztségviselő akkor mentesül a kártérítési felelősség alól, ha a kárt a szerződéskötés időpontjában előre nem látható körülmény okozta (és annak elkerülése vagy elhárítása nem is volt tőle elvárható).

Kérdés, hogy a jogi személyeknél a kár szerződéskötés kori előreláthatósága pontosan mit jelent. Amennyiben ezt úgy kell értelmezni, hogy annak a jogviszonynak a megkötéskor, amely a jogi személy és vezető tisztségviselője között létrejött, akkor könnyen belátható, hogy az előreláthatóságot szinte sohasem lehet bizonyítani. A vezető tisztségviselői pozíció ellátására irányuló jogviszony létrejöttékor – amikor a vezető tisztségviselő még meg sem kezdte a tevékenységét – képtelenség előre látni, hogy a vezető tisztségviselő későbbi döntései során milyen károk keletkezhetnek. Ezen értelmezés mellett a vezető tisztségviselő szinte mindig ki tudná menteni magát a kártérítési felelősség alól.

Ha azonban az előreláthatóságot ennél szigorúbban értelmezzük, akkor viszont a vezető tisztségviselő szinte soha nem tudná kimenteni magát. Egyértelmű, hogy ez sem jelentene megnyugtató megoldást.

Felmerülhet az az értelmezés is, hogy a jogi személyek körében a szerződéskötés időpontja nem a vezető tisztségviselői jogviszony létrejöttét jelenti, hanem annak a döntésnek a meghozatalát, amellyel a vezető tisztségviselő a jogi személynek kárt okozott. Ez azonban *contra legem*, ellentétes a 6:142. § szövegével.

Ugyancsak ellentétes a törvény szövegével az az értelmezés, miszerint az előreláthatóság szempontjából ne a szerződéskötés, hanem a szerződésszegés időpontja legyen az irányadó.

Köztes megoldást jelentene az előreláthatóság rugalmas mérceként történő értelmezése. Ez azt jelenti, hogy az előreláthatóság vizsgálata során abból kellene kiindulni, hogy az adott társaság adott vezető tisztségviselőjének általában milyen típusú döntésekkel kell számolnia. Ennek során vissza kellene nyúlni az alapelvek között található általános mércehez, az adott helyzetben általában elvárhatósághoz (1:4. §). A vezető tisztségviselő ennek alapján akkor mentesülhetne a felelősség alól, ha bizonyítaná, hogy a károkozás az adott helyzetben általában elvárható mérce mellett nem volt előrelátható. Ez egyúttal arra is utal, hogy van összefüggés az adott helyzetben általában elvárhatóság és az előreláthatóság között. Ez a megoldás ugyanakkor egy relatív felelősségi alakzathoz vezetne, amely nem állna messze a hatályos szabályozástól, hiszen az adott

helyzetben általában elvárhatóság a Gt. 30. § (2) bekezdésében is megjelenik.

Ha ezt a gondolatmenetet tovább folytatjuk, arra az eredményre juthatunk, hogy az adott helyzetben általában elvárhatóság valójában nemcsak az előreláthatóságnál jelenik meg, hanem az új Ptk. 6:142. §-ában foglalt mindhárom felelősségi feltételnél. Az ellenőrzési körön kívülség esetében is alapvetően abból kell kiindulni, hogy az adott helyzetben általában elvárható volt-e, hogy a szerződésszegést az ellenőrzési körön kívül eső körülmény okozta. Az adott helyzetben általában elvárható mérce alapján lehet azt megítélni, hogy mi az, ami az ellenőrzési körbe tartozónak minősül. A harmadik felelősségi feltételnél pedig maga a 6:142. § tartalmazza az elvárhatóságot, amikor kimondja, hogy az is szükséges a mentesüléshez, hogy nem volt elvárható, hogy a károkozó a körülményt elkerülje vagy a kárt elhárítsa.

Mindezek alapján arra a következtetésre is juthatunk, hogy a vezető tisztségviselők felelősségét illetően a mai joghoz képest akár kedvezőbb is lehet a helyzet, hiszen esetükben az általában elvárhatóságot nem általában kell vizsgálni, mint ami a Gt. 30. § (2) bekezdéséből következik, hanem csak az új Ptk. 6:142. §-ában meghatározott három kártérítési felelősségi kritérium vonatkozásában.

Az azonban egyértelmű, hogy az előreláthatóság értelmezése komoly kihívások elé fogja állítani a jogalkalmazói gyakorlatot. Várhatóan azonban ez nemcsak a jogi személyek vezető tisztségviselőinek felelősségéhez kapcsolódóan lesz így, hanem az összes tartós jogviszonynál.

B) A vezető tisztségviselő által harmadik személynek okozott károkért való felelősség általában

Az új Ptk. 3:24. §-ában foglalt felelősségi szabály csak a jogi személy és vezető tisztségviselője közötti belső viszonyra vonatkozik. Ha a vezető tisztségviselő a jogi személy ügyében eljárva harmadik személynek okoz kárt, ezt a kívülálló vonatkozásában a jogi személy által okozott kárnak kell tekinteni. A jogi személy természetesen utóbb igényelheti a vezető tisztségviselőtől a harmadik személynek megtérített kárt, amennyiben ennek a belső viszonyban megvannak a feltételei.

A külső károkozásról a 6:541. § rendelkezik, amely azt az esetet szabályozza, amikor a vezető tisztségviselő nem a jogi személynek, hanem kívülálló harmadik személynek okoz kárt. Eszerint, ha a jogi személy vezető tisztségviselője e jogviszonyával összefüggésben harmadik személynek kárt okoz, a károsulttal szemben a vezető tisztségviselő a jogi személlyel *egyetemlegesen* felel. Ez a szabály a külső viszonyban teszi szigorúbbá a vezető tisztségviselők felelősségét.

C) A munkavállalók felelősségére vonatkozó speciális szabályok

Amennyiben a jogi személy és a vezető tisztségviselő között munkaszerződés áll fenn, akkor felmerül a lehetősége annak, hogy a vezető tisztségviselő által okozott kárt a Munka Törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. tör-

vénynek (Mt.) a munkavállaló kártérítési felelősségére vonatkozó rendelkezései szerint kell megítélni.

Az Mt. 179. § (1) bekezdése szerint a munkavállaló a munkaviszonyból származó kötelezettségének megszegésével okozott kárt köteles megtéríteni, ha nem úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható. A bizonyítási teher ebben a vonatkozásban a munkáltatót terheli. A (4) bekezdés szerint azonban nem kell megtéríteni azt a kárt, amelynek bekövetkezése a károkozás idején nem volt előre látható, vagy amelyet a munkáltató vétkes magatartása okozott, vagy abból származott, hogy a munkáltató kárenyhítési kötelezettségének nem tett eleget.

Ez utóbbi rendelkezéssel kapcsolatban azt kell kiemelni, hogy az Mt. 179. § (4) bekezdése szerint az előreláthatóság szempontjából a károkozás időpontja a releváns. Az új Ptk. 6:142. §-a azonban a szerződéskötés időpontjához köti az előreláthatósági mércét. A két jogszabályhely között tehát eltérés mutatkozik. Mivel az Mt. *lex specialis* a Ptk.-hoz képest, ezért ilyen esetben az Mt. 179. § (4) bekezdését kell irányadónak tekinteni.

D) A gazdasági társaság vezető tisztségviselőinek felelőssége a társasággal szemben

A jogi személyek általános szabályai között található 3:24. §-hoz képest a gazdasági társaságok vezető tisztségviselőire speciális szabályokat mond ki az új Ptk. 3:117. §-a. Ez a szakasz a vezető tisztségviselőknek a gazdasági társasággal szembeni kártérítési felelősségéről szól, vagyis csak a belső viszonyt rendezi, a vezető tisztségviselő által harmadik személynek okozott károkra azonban nem terjed ki. Ez utóbbit a valamennyi jogi személyre irányadó 6:541. § szabályozza.

Természetesen a gazdasági társaságok vezető tisztségviselőire nézve is alkalmazni kell a 3:24. §-ban foglalt általános szabályt. Ez azt jelenti, hogy a vezető tisztségviselő az ügyvezetési tevékenysége során a gazdasági társaságnak okozott károkért a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint felel a társasággal szemben. Ehhez képest azonban a 3:117. § (1) bekezdése abban az esetben teszi csak lehetővé a vezető tisztségviselővel szemben a kártérítési igény érvényesítését, ha a legfőbb szerv nem adott felmentvényt a vezető tisztségviselő részére, vagy adott, de a felmentvény megadásának alapjául szolgáló tények vagy adatok valótlanok vagy hiányosak voltak. Ez azt jelenti, hogy a valós és hiánytalan adatokra épülő felmentvény kiállítása esetén a vezető tisztségviselővel szemben a társaság nem léphet fel kártérítési felelősségi alapon. Ebből a szempontból a felmentvény ugyanazzal a joghatással fog járni, mint ami a hatályos Gt. alapján hozzá fűződik, vagyis, hogy a társaság nem kíván a vezető tisztségviselővel szemben kártérítési igényt érvényesíteni.

Érdemes azt is kiemelni, hogy más jogi személyekre vonatkozóan az új Ptk. a felmentvény intézményét nem ismeri.

Amíg a társaság létezik, a vezető tisztségviselővel szemben maga a társaság léphet fel. Más kérdés, hogy

ha a cégnél egy vezető tisztségviselő van, aki ellen a kártérítési pert meg kellene indítani, akkor erre ki lesz jogosult, ki képviselheti a társaságot ebben a perben. Az új kódex ezzel kapcsolatban a 3:109. § (3) bekezdésében azt rögzíti, hogy a gazdasági társaság legfőbb szerve dönt a vezető tisztségviselővel szembeni kártérítési igény érvényesítéséről. Képviselőre azonban nyilvánvalóan egy új vezető tisztségviselő lehet csak jogosult, vagyis a kártérítési igényről szóló döntés célszerű, ha összekapcsolódik egy új vezető tisztségviselő megválasztásával is.

Más azonban a helyzet, ha a társaság jogutód nélkül megszűnt. Erről az új Ptk. 3:117. § (3) bekezdése szól. Ennek alapján a vezető tisztségviselőkkel szembeni kártérítési igényt – a társaság nyilvántartásból való törlésétől számított 1 éves jogvesztő határidőn belül – a törlés időpontjában tagsági jogviszonyban állók érvényesíthetik. A tag a kártérítési igényt a társaság megszűnésekor felosztott vagyonból öt megillető rész arányában érvényesítheti.

E) A gazdasági társaság vezető tisztségviselőjének felelőssége a hitelezőkkel szemben

Speciálisan a gazdasági társaságok vezető tisztségviselőire vonatkozó felelősségi szabályt mond ki az új Ptk. 3:118. §-a is. Eszerint, ha a gazdasági társaság jogutód nélkül megszűnik, a hitelezők kielégítetlen követelésük erejéig kártérítési igényt érvényesíthetnek a társaság vezető tisztségviselőivel szemben *a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályai szerint*, ha a vezető tisztségviselő a társaság fizetéseképtelenségével fenyegető helyzet beállta után a hitelezői érdekeket nem vette figyelembe. Ez a rendelkezés végelszámolással történő megszűnés esetén nem alkalmazható.

Ez a szabály a hatályos Gt. 30. § (3) bekezdésének az átültetése az új Ptk.-ba. A hatályos Gt. idézett szakasza szerint a gazdasági társaság fizetéseképtelenségével fenyegető helyzet bekövetkeztét követően, a vezető tisztségviselők ügyvezetési feladataikat a társaság hitelezői érdekeinek elsődlegessége alapján kötelesek ellátni. Külön törvény e követelmény felróható megszegése esetére, ha a gazdasági társaság fizetéseképtelenné vált, előírhatja a vezető tisztségviselők hitelezőkkel szembeni helytállási kötelezettségét. A hatályos jogban ez a külön törvény a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról szóló 1991. évi XLIX. törvény (Cstv.) 33/A. §-a.

A Cstv. 33/A. §-a alapján indított perben a bírói gyakorlat szerint a felperesnek (hitelezők, felszámoló) kell bizonyítania a felszámolás alatt álló társaság fizetéseképtelenséggel fenyegető helyzetének bekövetkeztét és időpontját, az alperesi (vezető tisztségviselői) magatartás és a társaság vagyoncsökkenése közötti okozati összefüggést és a vagyoncsökkenés mértékét. A felperest terheli továbbá a vezető tisztségviselői feladatok jogellenes, hitelezői érdeksérelemmel járó ellátásának bizonyítása is (Ítéletábrlai Határozatok 2012/2. szám 91. jogeset).

Könnyű belátni, hogy mindezek bizonyítása korántsem egyszerű feladat a felperes, különösen egy hitelező

számára. A hitelezőket az is visszatartja egy ilyen pernek a megindításától, hogy ekkor már túl vannak egy felszámolási eljáráson, amelynek a költségei részben őket terhelték, követelésükhöz azonban nem vagy csak részlegesen jutottak hozzá. Ezek után kellene egy újabb pert indítaniuk, amelynek a kimenetele az őket terhelő bizonyítási kötelezettség miatt meglehetősen kétséges, ugyanakkor újabb költségekkel járna. Emiatt a hitelezők rendszerint eltekintenek attól, hogy a számukra eredménytelen felszámolási eljárás után a társaság volt vezető tisztségviselői ellen egy újabb pert indítsanak. Ezen valószínűleg az új Ptk. 3:118. §-a sem fog változtatni.

A Cstv. 33/A. §-ával kapcsolatban arra is fel kell hívni a figyelmet, hogy ebből a szabályból kimaradt a felelősség kimondása. Ennek ellenére ezt a szakaszt másként nem lehet értelmezni, mint felelősséget alapító szabályként. Ez a felelősség emellett csak másodlagos, hiszen elsődlegesen a társaság vagyonából kell megkísérelni a hitelezői követelések kielégítését. Ez a felelősség attól függetlenül másodlagos, hogy a vezető tisztségviselők szegték meg a hitelezők érdekeinek előnyben részesítésére irányuló kötelezettségüket. További jellemvonása ennek a felelősségi alakzatnak, hogy összecszerűen korlátozott, hiszen a vezető tisztségviselők csak annak az összegnek az erejéig kötelesek helytállni, amilyen összeggel a társaság vagyona a jogellenes magatartásuk miatt csökkent.

Az új Ptk. 3:118. §-ával kapcsolatban az első kérdés a Cstv. 33/A. §-ához való viszonya. Szemben a hatályos Gt. 30. § (3) bekezdésével, ez a szakasz egy önálló felelősségi tényállás. Kérdés azonban, hogy ennek az önálló felelősségi tényállásnak az alkalmazására milyen eljárás keretében kerül majd sor. Fennmarad a jelenlegi kétlépcsős igényérvényesítési rendszer? Ez valószínűnek tűnik, ugyanakkor alkalmat adhat arra, hogy ennek a rendszernek a hiányosságait a jogalkotó kiküszöbölje.

Figyelemmel kell lenni arra is, hogy az új Ptk. 3:118. §-a a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség szabályaira építi a vezető tisztségviselőknek a hitelezőkkel szembeni kártérítési felelősségét. Ennek oka, hogy a vezető tisztségviselők a hitelezőkkel nem állnak szerződéses viszonyban. Felelősségük alapja pedig az, hogy a társaság fizetésképtelenségével fenyegető helyzet beállta után a vezető tisztségviselő a hitelezői érdekeket felróható módon figyelmen kívül hagyta. Az új Ptk. tehát nem mondja ki, hogy a vezető tisztségviselők ügyvezetési tevékenységüket a hitelezői érdekek elsődlegessége alapján kell hogy ellássák. Azt azonban elvárja, hogy a vezető tisztségviselők ezeket a hitelezői érdekeket kellő súllyal vegyék figyelembe tevékenységük során. Ha ezt felróható módon nem vették figyelembe, kártérítési felelősséggel tartoznak a hitelezőkkel szemben.

Az új Ptk. 3:118. §-a is egy másodlagos felelősségi tényállás, amely egyúttal egy összecszerűen korlátozott felelősséget ír elő a vezető tisztségviselők számára. Erre az a fordulat utal, hogy a hitelezők *kielégítetlen követelésük erejéig* érvényesíthetnek kártérítési igényt. Ebből a szempontból tehát nincs különbség eközött a szakasz és a Cstv. 33/A. §-a között.

A kielégítetlen jelző egyébként arra utal, hogy a hitelezőknek nemcsak a társasági vagyonból kell megkísérelni kielégíteni követelésüket, hanem a mögöttes helytállásra köteles tagoktól is. Az Indokolás is kiemeli, hogy a hitelezőknek a mögöttes helytállásra köteles tagokkal szemben is meg kell kísérelni követeléseik behajtását.

Kérdés azonban, hogy pontosan mit is jelent az, hogy a hitelezőknek először a társasággal, illetve a mögöttes helytállásra kötelezett tagokkal szemben kell megkísérelni követelésük behajtását. Ehhez elegendő egy fizetési felszólítás, esetleg egy fizetési meghagyás kibocsátása iránti kérelem, vagy meg kell indítani a bírósági végrehajtási, illetve a felszámolási eljárást? Esetleg azt is meg kell várniuk a hitelezőknek, hogy ezek az eljárások eredménytelenül érjenek véget? Ehhez kapcsolódóan analógiaként hivatkozni lehet a kezességi szabályokra. Kezesség esetén ugyancsak kérdés, hogy a hitelezőnek meddig kell elmennie a sortartás kifogásával szembeni védekezés során. A gyakorlat szerint ebben az esetben a hitelező részéről elegendő annak bizonyítása, hogy a végrehajtás folyamatban van. Elképzelhető azonban olyan megoldás is, hogy az új Ptk. 3:118. §-a alkalmazási körében a hitelezők csak a társasággal, illetve a mögöttesen felelős tagokkal szemben lefolytatott eredménytelen felszámolás, illetve bírósági végrehajtás után indíthatnak pert a vezető tisztségviselőkkel szemben.

F) Az előtársaságra vonatkozó speciális rendelkezések

Az új Ptk. 3:101. § (4) bekezdése szerint, ha a gazdasági társaság nyilvántartásba vételét jogerősen elutasítják, az erről való tudomásszerzés után az előtársaság a működését késedelem nélkül köteles megszüntetni. E kötelezettség megszegésével okozott károkért az előtársaság vezető tisztségviselői a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség szabályai szerint felelnek.

Ezzel a szakasszal kapcsolatban egyrészt arra kell utalni, hogy az előreláthatóság kérdése itt is problémát fog okozni. Kérdés ugyanis, hogy az előreláthatóság pontosan mire is vonatkozik. Az előtársaság nyilvántartásba vételének elutasítására, vagy ezt követően a működés késedelem nélküli megszüntetésére?

Az első esetben a vezető tisztségviselő csak akkor mentesülhet a kártérítési felelősség alól, ha azt bizonyítja, hogy az előtársaság nyilvántartásba vételének elutasítása – mint a saját ellenőrzési körén kívül felmerülő körülmény – a szerződéskötéskor (itt: az előtársasággal fennálló jogviszony létrejöttékor) objektíve nem volt előre látható. Kérdés azonban, hogy az előtársaság nyilvántartásba vételének elutasítása mikor látható előre. Csak a cégbejegyzési kérelem hiányosságai vagy más nyilvánvaló jogszabályba ütközés esetén?

Más azonban helyzet, ha az előreláthatóság az előtársaság működésének késedelem nélküli megszüntetésére vonatkozik. Ekkor ugyanis a vezető tisztségviselő csak akkor mentesülhet, ha bizonyítja, hogy az előtársaság késedelem nélküli megszüntetésének lehetetlensége előre látható volt. Az azonban nagy valószínűséggel előre

látható, hogy ha az elótársaság a nyilvántartásba vételt elutasító végzés jogerőre emelkedése után nem szünteti meg a tevékenységét, akkor abból kár fog keletkezni. Ezzel kapcsolatban azonban az is gondot jelent, hogy a működés késedelem nélküli megszüntetésének az elmulasztása nem tekinthető a vezető tisztségviselő ellenőrzési körén kívül felmerült körülménynek. Márpedig a szerződésszegésért való felelősség új szabályai szerint erre is szükség van a mentesüléshez. Ilyen értelmezés esetén tehát a vezető tisztségviselő nem tudná kimenteni magát a felelősség alól.

További kérdés, hogy a vezető tisztségviselővel szemben ki érvényesíthet kártérítési igényt. A társaság ugyanis nem jött létre, hiszen a nyilvántartásba vételt a cégbíróság elutasította. Kérdés, hogy a létre nem jött társaság tagjai érvényesíthetnek-e ilyenkor kártérítési igényt a vezető tisztségviselővel szemben. A szerződésszegést ugyanis a vezető tisztségviselő nem velük szemben követte el, bár a károkozás közvetve náluk jelentkezik. A törvényszöveg ugyanakkor nem mondja ki, hogy ilyen esetben a tagok felléphetnek a vezető tisztségviselővel szemben.

Bodzási Balázs

Szerződésen kívüli károkozás szervezeti jogi vetülete: az intézményes felelősségátvitel¹

I. Az intézményes felelősségátvitelről általában

A klasszikus magánjog megközelítése az, hogy a jogi fikcióként megkonstruált jogi személy egy olyan önálló jogalanyiságú szervezet, amelynek önálló érdeke, önálló neve, önálló vagyona és önálló felelőssége van. Az ilyen jogi személy egyik legfontosabb ismérve tehát az, hogy saját vagyonával felel hitelezőivel szemben. Az új Ptk. 3:2. § (1) bekezdésében írt szabály magasabb absztrakciós szinten valamennyi jogi személy vonatkozásában általános jelleggel mondja ki, hogy a jogi személy kötelezettségeiért saját vagyonával köteles helytállni; a jogi személy tagjai és alapítója a jogi személy tartozásaiért nem felelnek.

Kimondhatjuk tehát azt, hogy az új Ptk. szerint is az a kiindulási pont, hogy a jogi személy kötelezettségeiért önálló vagyonával felel a hitelezőkkel szemben, a jogi személy alapítója, tagja, vezető tisztségviselője, munkavállalója a hitelezővel szemben felelősséggel nem tartozik. A jogi személy magatartásának kell tehát betudni azt, ha a tag tagsági viszonyával, a vezető tisztségviselő vezetői jogviszonyával, vagy munkavállaló munkaviszonyával összefüggésben harmadik személynek kárt okoz.

Az új Ptk. 3.88. § (1) bekezdése – eltérően az 1989-től hatályos társasági jogi megközelítéstől – kimondja, hogy valamennyi gazdasági társaság jogi személyiséggel rendelkező vállalkozásnak minősül, vagyis a kft. és az rt. mellett új kódexünk jogi személyiséggel ruházza fel a kkt.-t és a bt.-t is. Ugyanakkor az új Ptk. – követve az 1989-től hatályos társasági jogunkat – az immáron jogi személynek minősített kkt. tagjának és a bt. beltagjának teljes másodlagos (mögöttes) felelősségét fenntartja a hitelezőkkel szemben a társaságnak a társasági vagyon által nem fedezett kötelezettségeiért. Egyértelműen megállapíthatjuk tehát azt, hogy az új Ptk. is nevesít három

olyan jogi személyt (a kkt.-t, a bt.-t és az egyesület), amelyek esetében az az általános szabály bizonyosan nem érvényesül, miszerint a jogi személy tagja a hitelezővel szemben felelősséggel nem tartozik. Határozottan kijelenthetjük, hogy a személyegyesítő gazdasági társaságok jogi személyiséggel történő felruházása a kkt. tag és a bt. beltag felelősségi viszonyait nem érintette. Ahol a törvény jegyzett tőkeminimum-követelményt nem állapít meg, a kkt.-tagot, a bt.-beltagot és az egyesülés tagját másodlagos felelősség terheli továbbra is a hitelezőkkel szemben. Másként fogalmazva: az új Ptk. – egyezően korábbi társasági jogunkkal – a minimális jegyzetttőke-követelmény hiányát azzal „bünteti”, hogy a kkt.-tag, a bt.-beltag és az egyesület tagjának közvetett másodlagos, vagyis mögöttes felelősségét írja elő. A többi jogi személy esetében valóban érvényesül az új Ptk. 3:2. § (1) bekezdésében rögzített általános szabály.

Ezen általánosan érvényesülő jogelvet azonban a modern polgári jogok, így a magyar polgári jog is több ponton áttöri. A jogalkotók helyesen ismerték fel azt, hogy bizonyos tényállások esetén a jogi személy nevében eljáró személyeket védelmező szervezeti (társasági) pajzsot át kell törni a hitelezők jogainak és érdekeinek méltányos megvédése céljából. A szervezeti jog egyik örök alapdilemmája az, hogy a jogi fikcióként megkonstruált jogi személy burkába bebújó tulajdonosok és vezetők magánvagyonát a jog milyen határig védje meg a hitelezők követeléseitől. A modern szervezeti jogban már nem az a kérdés, hogy szabad-e egyáltalán áttörni a szervezeti (társasági) pajzsot, hanem a kérdés úgy merül fel, hogy mely esetekben engedjük meg az alapítót, a tagot, a vezető tisztségviselőt, a munkavállalót védelmező szervezeti (társasági) pajzsot áttörni.

Meggyőződésem ugyanakkor az, hogy a modern polgári jogban a jogalkotás feladata az, hogy megfelelő jogforrási szintű jogszabályok megalkotása útján iktasson be a szervezeti joganyagba felelősségátviteli

¹ A Magyar Jogász Egylet 33. Jogász Vándorgyűlésén (Sopron, 2013. május 10. napján) elhangzott korreferátum szerkesztett és bővített változata.